

Social Land Program Expert Interview 3.

Először arra szeretném kérni [bizalmas adat]-t, hogy akkor mutassa be röviden a települést, - ugye [bizalmas adat]-ról beszélünk, mert ott folyik a kutatás, és hogy mekkora a népesség szám, mivel foglalkoznak az emberek, milyen problémákkal küzd a település, ha küzd problémákkal?

[bizalmas adat] egy 1600 fős település. Igen kevés munkalehetőséggel. Néhány kis vállalkozó ad néhány embernek munkát, egyebekben az önkormányzat a foglalkoztató, ő is csak, mint közfoglalkoztatottakat tudja bevonni a munkába. Ez nem az önkormányzattól függ, hogy mikor mennyi ember, teljesen véletlenszerűen, időnként kapunk egy telefont pénteken, hogy hétfőtől fel lehet venni 20 embert, vagy fel lehet venni 60 embert, és ezt produkálni kell. Ebből adódik, hogy nem tudjuk előre megtervezni azt, hogy mit akarunk elvégeztetni az emberekkel, nem tudjuk azt, hogy kiket tudunk alkalmazni, illetőleg olyan embereket is fel kell időnként vennünk, akikre nincs szükségünk, máshol viszont meg amikor kevés létszámot kapunk, akkor nagyon jól használható embereket sem tudunk felvenni, mert nem férnek bele a létszámba. Ez a módszer nagyon tervszerűtlen. Pontosan tudják ugye, éves költségvetés ugye elkészül, az állami költségvetés tavasszal vagy legkésőbb nyáron, ebből adódóan a munkaügyi központoknak tudni kell, hogy mennyi pénzzel rendelkeznek, és ez a, eszembe jutott valami az éjszaka, vagy valaki megálmodott valamit, és 5 perc alatt megvalósítani, ez nem szolgálja azt, hogy ezeket a munkanélküli embereket tudjuk foglalkoztatni. Nagyon sok a munkanélküli [bizalmas adat]. A távolság miatt kevesen tudnak eljárni dolgozni, bár most több cég is ajánl úgy munkát, hogy hozza-viszi az embereket, de az elmúlt 25 év során annyira elszoktak az emberek a munkától, hogy csak kevesen veszik ezt igénybe. Ez egy nagyon dolgos település volt, ahol az emberek keményen megdolgoztak azért, hogy jól éljenek. Amikor a termelőszövetkezet volt, mindenki dolgozott nemzetiségére való tekintet nélkül. Háztájit osztott a termelőszövetkezet, paradicsom-paprikával, meggyel, uborkával foglalkoztak többek között az emberek, és jól éltek. Építkezések voltak a faluban, sok új ház épült. Az elmúlt 25 évben nem épült új ház, ezek a, mivel munkanélkülivé váltak az emberek, a házak lepusztultak, nagy az elvándorlás. Abból adódóan, hogy nincs megtartó ereje a településnek, nem tud munkát adni, elkezdődött a gettósodás. Akinek pénze, vagy végzettsége, szakmája van, az elmegy a faluból. Ebből adódóan sok az eladó ingatlan, az ingatlan árak leestek, betelepülnek olyan emberek, akik a városban nem tudnak megélni, különböző okok miatt. Vagy nem kap munkát, vagy nem is keres magának munkát. Kijön ide, él a foglalkozás helyettesítő támogatásból, meg a rendszeres települési támogatásból, meg a családi pótlékból. Megemelkedett a bűncselekmények száma ebből adódóan. Fokozódik az elköltözés, fokozódik az emberek beköltözése, olyanok leszünk, mint [bizalmas adat], elgettósodik teljesen a falu. Mind amellet én úgy gondolom, hogy ez az országban is pontosan így jellemző nagyban. Itt is megindultak ki az országból azok az emberek, akiknek pénzük van, olyan szakmájuk van, amit nyugaton is tudnak hasznosítani. Az marad, aki vagy idős, vagy kint nem tud megélni. Nem tudom, hogy ez hova fog vezetni, de ugye maradjunk [bizalmas adat] -nél.

Milyen a település, vagy a birtokszerkezet most egyébként [bizalmas adat] -n? Tehát kinek a kezében vannak most földterületek, az önkormányzatnak van-e földterülete, vannak-e kis parcellák?

Az önkormányzatnak néhány hektár földje van. Ebben homoktövist ültettek, ez még 2-3 év mire elkezd teremni. Hát néhány embernek vannak nagyobb területei, nem vesznek fel munkásokat. Valamikor ez a falu határa eltartotta a falut, amikor a termelőségvetkezet működött, most ugyanezek a területen 10-15 ember dolgozik, gépesítve van.

Ez a gépesítés miatti?

Gépesítés miatti.

Vagy áttért a termelés szerkezet is?

Termelés szerkezetet is megváltoztatták, hát persze, kalászosokat termelnek, amit géppel lehet termelni, arra mentek rá. Gyümölcsstermesztés megszűnt, meggyfákat kihúzogatták, ami jó pénzt hozott. Ugye a munkaigényes kertészeti tevékenység is megszűnt.

Egyébként ez miért van? Tehát, azért egy intenzív termeléssel nagy profitot lehet hozni?

Volt egy háttér szervezet, a termelőségvetkezet, aki intézte a palánta felvásárlást, megcsinálta a talaj előkészítést, biztosította az öntözést, és a, hát a kézi munkát biztosította az akkori tsz-tagokkal. Most ez megszűnt, most ez nincsen.

Aha, mert mondjuk – nem ide tartozik, de akiknek a nagy föld területjük van, azok miért nem éri meg egy ilyen, mondjuk megint intenzív művelési formákat?

Nem akar itt mindenki gazdálkodni. Itt egy látszat tevékenység folyik, felveszik a terület alapú támogatást, és akkor abból, valamit, amit gyorsan meg lehet csinálni, hogy ne gázodjon fel, bevetik búzával, gép elveti, gép learatja, be is zsákolja, még be is bálázza a szalmát.

Nincs vele sok munka.

Így van. Kevés emberrel meg lehet oldani.

Világos. Milyen korlátai vannak most a település fejlesztésének? Gondolom voltak, vannak terveik, mi az, ami miatt nem lehet fejleszteni, tudom, hogy ez egy nehéz fejleszteni. Tudom, hogy ez egy nehéz kérdés.

Ez egy bonyolult kérdés, sok összetevője van. az egyik az, hogy az országban megint van egy olyan folyamat, hogy elsorvasztja a kis településeket. Annyira kevés állami támogatás, - nem állami támogatásról beszélek én, annyira kevés jön vissza az adónkból, amit befizettünk a kistelepülésekre, hogy nem lehet ezt működtetni. 5 fős apparátussal egy önkormányzati hivatal működtetni, az gyakorlatilag képtelenség. Egy csomó feladatot, látszólag elvittek egy csomó feladatot a járásokhoz. A járástól lejár egy ügyintéző hetente kétszer, két órában, vagy 4 órában. Nyilvánvalóan, ha őt nem találják, akkor hozzánk jönnek. Akkor mi felvesszük a jegyzőkönyvet, megküldjük a járásnak, és a járás abból dolgozik, amit mi előkészítettünk. Meg nekünk kell, - ugye bejön az ügyfél, nem tudja, hogy kihez kell fordulni, de nekünk kell vele foglalkozni. Itt nagyon kevés, tehát a hivatal ezért nem működik. Településfejlesztés pályázatokra van utalva. Régebben, ha beadunk egy pályázatot, megnéztük, hogy az a pályázat az jó-e, hasznos-e a településnek, és ha adtak rá pénzt. Most azt mondják, hogy ennyi pénz van a kistérségre, üljenek le, beszéljék meg, hogy kinek mennyi jut. És akkor a járás illetve a kistérség leosztja a pénzt. És megmondja, hogy te ennyit kapsz, te annyi kapsz, és utána ő maga megírja a pályázatot, és a saját pályázatát elbírálja, és kiadja azt a pénzt, amit

egyébként is ránk szánt. Teljesen úgy működik, mint a járási pártbizottság. Aztán a, távol vagyunk a nagyobb településektől. [bizalmas adat] az 35 km-re van, a [bizalmas adat] egy kicsit messzebb. Nehezebb elhelyezkedni, kevesebb a pénz, kevesebb a befizetett adó. Aztán a szellemi kapacitás erősen fogy. Amíg a szomszéd településen, ami a cseresznyéből adódóan, meg a település szerkezetéből adódóan, ott homok van, meg az idegenforgalmából, az jobban tud produkálni, ott mondjuk van 140 diplomás, addig itt csak 60 diplomás van. Pedagógus réteg az nem folyik bele a tevékenységbe. Ő maga intézi az iskola dolgait, de egyébként a falu életébe nem nagyon folyik bele. Hát választott a nép, az 5 közül, aki polgármesternek jelentkezett a legjobbat választotta. Ez a fiatalember a településen dolgozott legalább 20 évig anyagbeszerzőként. Ő megtesz mindent, hogy a településen az életet javítsa, de a saját árnyékát nem tudja túllépni. Nincs kitekintése a világra, a napi gondok lekötik, míg a szomszéd településen van egy két diplomás állatorvos, aki 7. ciklusát tölti, az 30 évre előre gondolkodik, előre lát, én ezt nagyon hiányolom ebből a faluból.

Aha.

Meg nincs, nincs, amíg én dolgoztam[bizalmas adat]-n, volt valami feladat, vagy volt valami települési rendezvény, akkor minden feladatot 5 embert biztos rögtön tudtam mondani, hogy ez biztos ráér, ez csinálja meg, mert alkalmas rá, meg akarja is csinálja. Itt hetekbe tart, amíg 2-3 embert találunk arra, aki be tud nekünk segíteni, mert mondom a szellemi kapacitás is visszaveti a falut. A szellemi kapacitás hiánya.

Világos. A kisebbségnek a helyzetéről tudna-e még beszélni? Milyen a romáknak a helyzete? Integráltak? Ugye említette, hogy voltak, akik beköltöztek, kb. ők mennyien vannak, és mennyien voltak a régebbiek, esetleg van-e különbség a két csoport között?

Igen, a településen régebben is magas volt a romák aránya, régebben, most olyan 35 % körül van.

35, aki

35 %

Aki magát is annak vallja? Ja, vagy ez egy ilyen szakértői becslés kb.?

Magát is annak vallja.

A népszámlálásnál ennyi vallotta magát? Magas.

KSH adatokat nem ismerek, ez a mi számításaink szerint van. Itt ezek az emberek a termelészövetkezetbe keményen dolgoztak. Háztájiban zöldségtermesztéssel foglalkoztak, otthon állatot tartottak. Most nagyon kevés van közöttük, aki dolgozik. Nagyon kevés. Diplomást lámpással lehet közöttük találni, egy van a településen, - nem, de igen, egy diplomás van a településen, aki eljár [bizalmas adat]-ra dolgozni. Ketten vannak, akik levelezőn főiskolán vagy egyetemen tanulnak, egyébként nincs ilyen. Nagyon alacsony a középfokú végzettséggel rendelkezők száma, a szakmával rendelkezők száma is nagyon alacsony, és a munkakedvvel rendelkezők száma is roppant alacsony. Rengeteget kell velük küzdeni, valami hasznát láttam ezeknek a kompetenciafejlesztő tanfolyamoknak, amit a Türr István Kutató és Képző Intézet indított, hogy egyáltalán egy kis tudatformálással lehetett próbálkozni. ott legalább eljöttek, ott voltak 4 hónapig ott ültek, átmentünk, az élet minden oldalát megvitattuk, és ott láttam változást az emberekben. De így, hogy szétszórtan vannak,

hát kialakul egy olyan életszemlélet, ami nagyon távol van az elvárttól, illetve a falu más lakosainak az elképzelésétől, hogy mit lehet ellopni, miből lehet pénzt csinálni, ki tud nagyobb pofont adni, ezek a jóslások. Akinek meg van néhány év börtön a háta mögött, az meg kimondottan tekintélynek számít. Nehéz ezen változtatni.

És ebben mások a régiek és az újak egyébként, vagy van-e itt egy ilyen feszültség?

Igen. A régi, a tősgyökeres [bizalmas adat]-i lakosság az idősebb állomány, az idősebbek. A fiatalok egy része elment, a másik része pedig felvette azt a mentalitást, amit a beköltözettek hoztak. Az idősebb cigányokkal jól elvagyunk, hát ezeknek például ilyen van, hogy munkaviszonyt tudnak felmutatni. Régebben, van, akinek 20-30 év munkaviszonya volt, és eljártak [bizalmas adat]-ra dolgozni, vagy akár messzebbre is, vagy a termelőszövetkezetben szereztek munkaviszonyt. Ezeknél a fiataloknál van olyan, hogy 40 éves és még azt mondja, hogy egy nap munkaviszonya nem volt. Anyák megpróbálnak megélni a gyerekekből, aztán jön a csavar, már nem is az asszony van GYES-en, hanem a férfi, hogy legyen valami oka, hogy miért van otthon, és a hölgyet esetleg elküldi közfoglalkoztatottként dolgozni. Vagy szerez 2-3 hölgyet, akit otthon a lakásán futtat. Nem tipikus, de van rá példa.

[bizalmas adat]-n?

Igen, [bizalmas adat]-n.

A továbbiakban kicsit a földprogramról szeretnék kérdezni. Hát kicsit, sőt gyakorlatilag. Mióta vesznek részt a programban [bizalmas adat]-n?

Tavalyi volt az első év.

Aha, tehát most ez első programos. És akkor született is helyi rendelet erről?

Igen.

Akkor ezek nyilván még, ezt nem kellett módosítani azóta. Mi volt a szükséglet, amit megfogalmaztak a rendelethez, ha volt ilyen, vagy mi volt a szükséglet, amit meg akartak oldani magával a földprogramban való részvétellel?

Hálót akartunk adni az embereknek, nem halat. A szociális segítyt két nap alatt elköltik, meg nem hoz semmilyen változást az életükbe. Úgy gondoltuk, hogyha vissza szoktatjuk az embereket a kertek művelésére, az állatok tartására, azzal adunk egy olyan lehetőséget, egy olyan tudást, amit később kamatoztatni tud. A szociális földprogramon kívül osztottunk vetőmagot azoknak, akik megművelték, tehát már előkészítették a magágyat a kertjükben. Ez tavaly több mint 70 ember, 70 család volt, az idén kicsit kevesebb. És akkor

Saját forrásból.

Ez csak saját forrásból ment. Szerencsésen pályáztunk a szociális földprogramon, és akkor így tudtunk előnevelt csirkét kihelyezni. Adtunk hozzá tápot, fel tudták nevelni. Az volt a feltétel, hogy meg kell tartani egy tojó állományt, ott 25 csirkét kaptak, abból 13-at megehettek, amikor elérte a vágósúlyt. És akkor két kakast, 10 tyúkot meg kellett tartani tojó állománynak, és abból 50 tojást be kellett szolgáltatni, amit kikeltettünk, és a napos csibét újra kiosztottuk. De a program keretében vásároltunk két keltetőgépet, ez augusztusig elő van jegyezve, úgyhogy viszik az emberek, saját maguknak is keltetnek.

Aha, de jó. És mi volt a sikere, tehát kb. hányan voltak, akik bent maradtak, hányan voltak, akiknek ez problémát okozott, hogy mondjuk az 50 tojást beszoigáltassák, vagy ne vágják le addig?

Mindenki beszoigáltatta az 50 tojást, hát 2-3 családnál találtunk olyat, hogy itt tavaszra, amikor már a tojások beszoigáltatására került a sor, hogy ott nem volt már meg a 10 tyúk, aztán volt, akik arányt tévesztettek, hogy nem 2 kakasuk volt, hanem 6 kakasuk volt, 4 tyúkkal. Nem tudom ez, hogy alakult ki, de a nagy többség, az, hát 90 %, az tartotta magát abban, amiben megállapodtunk. Most is vannak tyúkok, sőt kértek maguknak napos csirkét is, vagy keltetnek maguknak csirkét, úgyhogy működik a program.

És ma már maguknak is ültetnek kotlóst is, és

Igen. Nem kell kotlós, mert van keltetőgép, elkérik a keltetőgépet, beleteszik a tojást, és 21 nap múlva kiscsirkéje van.

És akkor ez úgy működik, tehát, hogy ez valahol az önkormányzatnak a területén van a keltető, vagy elvihetik?

Elvihetik, ezek kis gépek, ezek könnyen szállíthatók.

Értem. És akkor úgy kell előjegyezni, hogy akkor kinél van éppen, és akkor ott keltet vele. Világos. És a, tehát a magokat pedig a programon kívül osztották ki. Azt is tavaly indították először? Tehát a kettőt együtt?

Igen, és már az idén is.

Arra nem akarnak pályázni, vagy arra nem sikerült, vagy az, miért?

Ez volt a leggazdaságosabb számunkra, ha állattartásra pályázunk.

Aha, a kettőt nem lehet kombinálni?

Lehetett volna kombinálni, bonyolult nehezen mérhető. Annyi, ez a 30 ezer forint, ami egy családra jut, ez nem egy olyan nagy összeg. Ha most azt mondom, hogy csak 10 csirkét kap, de vesse be a kertet, úgy gondoltuk, hogy inkább ezt a kertművelést, ezt az önkormányzat saját költségén futtatja, és akkor ebből inkább élő állatot. Látványosabb is. Nekünk szükségünk van arra, hogy a szomszéd is lássa azt, hogy tessék, a szomszédban itt van 25 csirke vagy 30 csirke és akkor le lehet vágni, jön a vasárnap, visszajönnek a gyerekek, akkor tudnak elé tenni kaját.

Van tojás.

Van tojás, főképpen igen. Az volt a szempont, hogy ne egyék meg mindet, hanem legyen egy tojó állomány, és akkor hozzászoknak ahhoz, hogy folyamatosan van állat az udvaron, és a tojásból hasznuk van, abból tudnak szaporítani is. Reméljük, hogy visszaszoknak az emberek. Ez a '80-as években ez egy természetes dolog volt, hogy mindenkinek az udvarán mindenféle baromfi volt.

Meg vetemény.

Igen. Akkor a kertek fel voltak ásva, megtermelték a maguknak valót, megtermelték az állatnak valót. Ezen kívül a határban ki volt mérve még a háztáji, azon is, abban is dolgoztak.

Be tudná-e mutatni a célcsoportját? Nem, a résztvevőket. Tehát kik azok a résztvevők, akik most részt vesznek a földprogramban? Akár etnikai arány, akár életmód, kor, csoport, minden szempontból.

Szociális helyzet alapján döntött a szociális bizottság, hogy kit vesz be a projektbe. Azonban szükséges volt, hogy előkészítsék a helyet, tehát hogy legyen egy ól, legyen egy itató, ahol az állatokat lehet tartani, illetve ahol a takarmányt tudja tárolni. Akkor ugye leszűkült a jelentkezők száma. Ebben a mintában, hát a cigány lakosság ismét képviselteti magát, talán fele arányban. Egy olyan 15 körüli család van benne, nem igazán rendelkeznek munkahelyekkel, de a szülőktől talán még maradt bennük arra annyi emlék, hogy lehet állatot tartani, és jól működött ez a része is. Hát, aztán a munkanélküli magyar származású helybeli lakosok is kaptak, aztán van néhány kisnyugdíjas is benne, akit szintén támogatunk. Hát főként arra figyeltek a szociális bizottság, hogy sok gyerekes nagy családok legyenek benne, foglalkozást helyettesítő támogatásban részesülők. Ez egy szociális juttatás tulajdonképpen, csak nem csengő forintban adtuk ki, hanem kicsit dolgozni is kell érte, viszont sokkal nagyobb a haszna belőle.

És mondjuk volt-e elég jelentkező, vagy túljelentkezés volt, vagy inkább keresni kellett tagokat, résztvevőket?

Túljelentkezés volt, nem sok embert kellett kizárni, hát én nem tudom, 40 körül volt a 30 helyre, olyan 40 jelentkező volt. De előtte már megszűrtük azzal, hogy megnéztük, kimentünk, lefényképeztük, hogy ki tud helyet biztosítani, ki nem. Akinek nem volt biztosítva a hely, az nem is pályázott, mert mondtuk, hogy erre nem fog, biztos, hogy nem fog kapni, amíg nem biztosít helyet.

Volt, akit megkerestek esetleg, vagy felajánlották neki külön?

Nem, nem volt rá szükség.

És hogy lett meghirdetve? Tehát, hogy hallottak róla az emberek?

Kiplakátoltuk.

Tehát 15 roma, 15 nem roma. A romák között inkább a beköltözöttek, vagy a régiek vannak?

Hát inkább a régiek.

Régiek. Ugye a lemorzsolódásról akkor még nehéz beszélni, mert, hogy tavaly indult. Ugye említette, hogy páraznál nem maradt meg tavaszra a tojóállomány, vagy hogy többen voltak a?

Maradt tojó állomány, csak nem az az elvárt 10 tyúk.

Hanem kakas.

Igen, meg hát összességében sem volt meg az a 12, amit vártunk, hanem valamivel kevesebb volt, ez 10 %, mert 2-3 család.

Velük mi fog történni?

Beszolgáltatva az 50 tojást. A szerződésben vállaltakat teljesítette, majdnem teljesítette, ugye arról volt szó, hogy május 30-ig meg kell tartani a tojó állományt, az, hogy most kevesebb

volt, én nem gondoltam, hogy itt erre bármi retorziót kellene alkalmazni, meg olyan kis létszámba voltak, hogy 2-3 emberrel nem akartunk példát statuálni.

Volt esetleg konfliktus abból, hogy valaki kimaradt, nem értette, meg nem fogadta el, szeretett volna bent lenni?

Igen, igen, hát néhányan megjegyezték, hogy hát ők miért nem kaptak. És megkérdeztük, hogy pályázott? Hát nem pályázott. És akkor honnan kellett volna tudnunk, hogy ő csirkét akar nevelni. Osztottuk a csirkét, többen odajöttek, hogy ők is szeretnének. Mondom erre fel kellett iratkozni, de megnéztük, hogy van-e előkészítve a hely, illetőleg egy tanfolyamon kellett részt venni, Ön erre nem reagált, ezért nem tudjuk bevenni a projektbe. Annyi csirke van, amennyi a jelentkező, amennyi a szociális bizottság, akit kijelölt.

A képzés hogy zajlott?

A szomszéd településen a [bizalmas adat]-nek van mezőgazdasági végzettsége, őt kértük fel rá, hogy jöjjön át, és tartson előadást azoknak, akik ebben részt vesznek. A projektben van lehetőség arra, hogy mezőgazdasági szakembert, illetve mentorokat fizessünk, azonban nem kaptuk meg a teljes összeget, így ezt társadalmi tevékenységként tudtuk biztosítani. De nem volt vele probléma, mert mondom a szomszéd falu [bizalmas adat]-e a szakmai részt, azt vállalta, illetve közfoglalkoztatottak között volt két mentor, aki végigjárt. Olyat választottunk természetesen, akinek van rálátása a csirketartásra. Nem ördögös dolog ez, hiszen régen mindenkinek volt kacsája, libája, tyúkjá, csirkéje, úgyhogy ezt megoldottuk saját erőből.

És akkor a két mentor volt az, aki tartotta a kapcsolatot jobban a célcsoport tagjaival?

Igen, két hetente végig ment, megkérdezte van-e probléma, lefényképezte azt, hogy minden rendben van-e, ennek az volt ilyen bent tartó ereje is, mert tudta, hogy jönnek és nézik, hogy mit csinálok, és nem lehet eltérni a szerződésben vállaltaktól.

Volt ilyen, hogy mondjuk önök tapasztaltak olyat, hogy valami nem jól megy, nincsenek jól táplálva, nincsen meg a takarmány, ilyesmi?

Nem volt ilyen. Hát ugye a takarmányt mi adtuk.

Ők tárolták egyébként az egész takarmányt? Nem kellett hetente, kéthetente felvenni?

Igen, igen, hát először adtuk az indító tápot, tehát háromszor kapott takarmányt. Kapta az indító tápot, ez amikor elfogyott, akkor kapta a nevelő tápot, amikor megnöttek a csirkék, akkor utána még kapott ezt a tyúktápot, ami már a felnőtt állatoknak volt. Aztán mikor elfogyott, akkor már a saját erőből megvásárolta ezt a szükséges takarmányt.

Hogyan tekintettek a résztvevők magára a programra, tehát tudatosult bennük, hogy ez egy program, vagy, hogy a program keretén belül nekik jobb lett az életkörülményük? Ezt elmondták? Adtak visszajelzést bármilyet Önöknek ezzel kapcsolatban?

Igen, igen. Örültek annak, hogy kezdetben voltak az embereknek mindenféle gondolataik, jók, rosszak. Kétségeik, ezek helyrerázódtak, látták, hogy ez egy hasznos dolog, és jelezték, hogy ha lesz ilyen akció, akkor ki ne felejtjük őket, mert ők továbbra is szeretnének ebben benne maradni. Amikor a napos csirkét osztottuk, akkor zömében is azok jelentkeztek, akik már benne voltak ebben a szociális földprogramban, illetve egy részük azért nem jelentkezett, mert azt mondta, hogy ő majd magának keltet. És akkor elvitte a keltetőgépet, vagy feliratkozott a

keltető gépre. És most indul a pályázat, kint van, éppen tegnap adtam be, be is fogadták az új pályázatot. Itt most kacsát szeretnénk kihelyezni, ezek az emberek már előre jelezték, hogy ők szeretnék továbbra is benne maradni, és kérik. Meg új emberek is, akik látták azt, hogy másoknál ez a csirke jól ment, és ők is benne szeretnék lenni.

Említette, hogy az elején voltak kétségeik. Ezek milyen jellegűek voltak? Hogy voltak kétségeik, de utána ez elmúlt, illetve megoldódott?

Hát nem voltak biztosak magukban, hogy ezt végig fogják csinálni, vagy, szóval ez nagyon sok embernek egy új dolog volt. Különösebben ezek a betelepült roma lakosok, akiknek nem volt ilyen tapasztalatuk, azok, hogy meg tudják-e csinálni, nem tudják megcsinálni, hogy jó ez nekem, nem jó ez nekem. Sokan nem tudták ezt felmérni, hogy ez számukra mennyire hasznos. És azt mondták, hogy ó, hát inkább a pénzt adják oda. Hát a pénzt nem adjuk oda. Jó, akkor, és tépelődtek sokan, hogy jelentkezzen, ne jelentkezzen, próbálkozzon vele. Hát, ugye, akik úgy döntöttek, hogy igen, azokba megerősödött az, hogy ezt érdemes volt csinálni, ugye ezek a visszajelzések.

És mások vannak, akik mondjuk azt látták, és elmondták, hogy ez jó, és akkor jövőre én is akarom?

Igen, a napos csirkénél már jelentkezett, olyanok is jelentkeztek a napos csirkéhez, akik az előnevelt csirkeosztásban nem voltak benne, meg mondom most is vannak, akik, hogy már jelezték, hogy a következőből nem hagyjuk ki őket.

Aha, tehát akkor ugye a vállalások teljesítése ezek szerint nem került veszélybe. Azért volt olyan, hogy mondjuk család bajba került és emiatt, hogy erről hallottak, hogy emiatt nem tudtak valamit teljesíteni, ami elvárás volt?

Nem. Nem, hát én gondolom, hogy ahol nem volt meg a 10 tyúk most a tavasszal, meg a 2 kakas, hogy megszorultak, aztán levágtak belőle. Valószínűleg azért. De mondom őszintén, egy 10 %. A 30-ból 2-3 család, ahol voltak ilyen problémák. A többi az nagyon flottul lement, reményeim fölött teljesített ez a program. Én gondoltam, hogy a fele meg fogja enni, amikor már vágásérett lesz, de nem. Mondom, itt, és ez a 2-3 család, akivel probléma volt, ott is volt valamennyi állomány, csak nem volt meg a 12.

Esetleg volt, vagy milyen szankció volt kilátásba helyezve a szerződésbe, hogyha esetleg nem teljesítik?

Hogy szerződést bontunk és vissza kell fizetnie a pénzt.

Más szankció nem volt ezzel kapcsolatban? Hogy minek tudja be, hogy inkább a szankció volt, ami miatt az emberek végig csinálták, vagy inkább az, hogy belátták a hasznát?

Belátták a hasznát, szankciók nem nagyon hatásosak ebben a közegben. Ezt onnan tudom, hogy a gázos portáknál szoktuk, hogy felszólítjuk, hogyha nem csinálja meg, akkor bírságolunk, és mosolyognak. Mert egyébként, hogyha megbírságol miből vonja le? Érted, nincs olyan jövedelme, ami letiltható lenne, és ennek ellenére itt a csirkénél nem az, hogy na, majd vissza kell adni a pénzt, nem az dolgozott. Egyébként is ez a társaság, amiről beszélünk, ez nem gondolkodik fél évre előre, hogy ha majd számon kérik rajtam, akkor mi lesz. Hanem

ha úgy döntött, hogy levágja, akkor levágja, de nem vágta le. Ez nagy öröm volt számomra. Mondom, én rosszabb eredményre számítottam.

Voltak-e esetleg konfliktusok, ezen kívül bármi a résztvevők között is akár, vagy a résztvevő és a menedzsment között?

Egy-két családnál volt ilyen, hogy arra hivatkoztak, hogy kóbor kutyák bementek és széttépték az állományt, és akkor most már akkor nem tudja majd leadni a tojást. És mondtam, hogy ott van a szerződésbe, hogy az elhullott, tehát egyrészt neki kell gondoskodni róla, hogy megőrizze az állományt, másrészt, ha elhullás van, azt neki pótolnia kell. És akkor elmentek és vettek tojótyúkot, és pótolták. Megint meglepetés volt számomra, mert én több konfliktusra számítottam. És itt elmondom, hogy a szomszéd faluban [bizalmas adat]-ön. is folyik ez a projekt, ott sem volt semmi gond.

Be tudná mutatni – tehát van a két mentor, aki részt vesz benne, volt a szomszéd falu [bizalmas adat]-e, aki megtartotta a képzést. Ki vesz még részt a menedzsment részéről a program megvalósításában, lebonyolításában, a pályázatírástól kezdve az elszámolásig?

A pályázatot én írtam, a lebonyolításban közreműködik az egyik kolléganőm a hivatalban, ő irányította a mentorokat. Ő gyűjtötte be tőlük a fényképeket, meg a jelentéseket, ő gyűjtötte be a tojást, szervezi a keltető gépnek a kiadását, a pénzügy pedig szervezi a projektnek az elszámolását, meg bonyolította. Aztán a Gazdasági Ellátó Szervezet hozta a takarmányt, szétmérte, osztotta. Úgyhogy voltunk ebben azért szép számmal.

A Gazdasági Ellátó Szervezet, ez mit jelent?

Ez az önkormányzat tart fenn egy ilyen intézményt, ahol hát van, mondjuk 5 szakmunkás meg egy vezető, és ők irányítják a közfoglalkoztatottnak is a tevékenységét. Hát ugye ők rendelkeznek szállító eszközzel, és akkor ők intézték a táp részét. A megrendelést azt én intéztem telefonon, bekértünk több árajánlatot, amelyik árajánlat jobb volt, akkor onnan vettük meg a csirkét. Azt házhoz hozták, csak ki kellett osztani, ebben szintén a hivatal dolgozói vettek részt. Nem ilyen, 30 ember sorba áll, mindenki elsőnek szeretné kapni, ott volt némi kavarodás, de aztán belátták azt, hogy elindulunk névsor szerint, és bevárták.

És ez a Gazdasági Ellátó Szervezet, ez akkor ennek a feladata a közfoglalkoztatásnak a megszervezése, tehát akkor Start közmunkaprogrammal foglalkoznak. Ebben milyen tevékenységet folytatnak, ez a szervezet még, tehát, meg általában a falu milyen tevékenységeket szervez meg akkor ennek a keretében vagy bármi másnak a keretében?

Hát ugye a Gazdasági Ellátó Szervezetnek az a feladata, hogy üzemeltesse a falut. A közterületeket tartsa rendben, az önkormányzati földeket is közfoglalkoztatottak révén műveltetik velük, a középületeket tartsák üzemben, ha meghibásodik valami azt javítsák ki, hozzák helyre, végezzék el a szükséges karbantartásokat. Aztán közmunkások bevonásával folyik ez az út program, kátyúzzák az utakat, rendbe tartják az árkokat. A közterületeket, parkokat rendben tartják. Indítottunk egy másik projektet is, ez a „[bizalmas adat]”, mivel ez egy meggyes falu volt, ha vissza akarjuk hozni a meggyet, kiültettünk több mint 500 meggyfa csemetét a közterületekre az utak mellé, ugye voltak, akik örökbe fogadtak, tehát a projekt úgy indult, hogy örökbe lehetett fogadni meggyfákat. És akkor mit tudom én, 1-2-öt vagy 5-10-et a lakosok örökbe fogadtak, kiültették a házuk elé az útra. Azokra a területeken, ami nem

a lakossághoz tartozott, tehát az önkormányzat tartotta karban, oda pedig a közfoglalkoztatottakkal ültettünk ki meggyfákat. Van egy közfoglalkoztatott kertészünk, aki ezzel foglalkozik. Van nálunk művelésre több porta, amit nem tudnak karban tartani és átadták az önkormányzatnak, ott mezőgazdasági tevékenységet folytatnak ezek az emberek. Kaptunk zártkertet is, ahol gyümölcs és szőlőtermesztés folyik. Megtermeljük a falu borát majd az őszi rendezvényekre. Említettem azt hiszem a homoktövis. 3-4 hektár homoktövisünk is van, ez még nem fordult termőre.

És ennek a bevételeivel akkor az önkormányzat gazdálkodik majd? Mennyire érzi azt, hogy nyomás alatt vannak már az önkormányzatok, hogy szolgáltató önkormányzattól vállalkozó önkormányzattá alakuljanak át?

Én ezt nagyon érzem, már csak azért is, mert a szociális földprogram, mert szerveződött ez a [bizalmas adat] nevű egyesület, tehát így országosan rálátásom van a dolgokra. Nagyon sok település ezt meg tudja oldani, abból adódóan, hogy egyrészt milyen a lakosság, másrészt milyen a vezetése. Főképpen a vezetőn múlik ez. Ezen a településen a vezetők hiánya miatt, a vezetők nem a létszám, hanem a kvalitások miatt, ez a vállalkozás ez nem igazán működik. Ugye van ebben némi dolog már, ez a homoktövis például vagy a zárt kert, de ezt sokkal jobb példákat látni. [bizalmas adat] például állat, nagy számban tartanak állatot, eltartja magát a falu, nagy számban tartanak állatot, nagy földterületeik vannak, amit a közmunkásokkal műveltetnek. [bizalmas adat] polgármester úr az néhány évvel ezelőtt az [bizalmas adat] is volt, kérdeztem, hogy hogyan tudja ezt megvalósítani. Hát úgy, hogy agrárvégzettsége van, és reggel 6-tól este 6-ig ott van a területen, és gyakorlatilag személyesen irányít mindent. Nálunk ezt nem lehet megoldani. Munkafelügyelőt nem találunk, ezt a brigádvezetőt nem tudunk kialakítani, annyira gyenge az állomány.

És hát kevés a föld is.

Igen.

3 hektár,

Hát, pár hektár földje van az önkormányzatnak csak.

És mi áll e mögött a, tehát úgy érzi, hogy ez a, most az adminisztráció, a politika, a hatalom állam, vagy valamilyen más gazdasági szükség, vagy inkább valami gazdasági szükség vagy kezdeményezés kényszeríti az önkormányzatokat akkor általában arra, hogy vállalkozóvá váljanak, vagy vállalkozni kezdjenek?

Az, igen. Az, hogy az adó elmegy a településről, és nagyon kevés jön belőle vissza. Mert ugye az állam miből támogatja a településeket? Az állam nem termel pénzt. Ő beszedi az adót, és abból oszt, vagy visszaoszt. Ez a visszaosztás a kistelepülések vonatkozásában nagyon kevés. Az, hogy ahhoz hogy embereket tudjon a kistelepülés foglalkoztatni, tehát valami módon pénzhez juttassa, vagy segély formájában támogassa, valamit csinálni kell, mert az, amit kap az kevés, az csak a gettósodást segíti elő. Én úgy gondolom, hogy ez az önfenntartó falu, amit most reklámoznak, az egy kényszer szüleménye. Nem így kellene. Az embereknek munkát kellene adni, és a munkájukból ők adót fizetnének, és fent tudnák tartani a közösséget. Nem arról van szó, hogy visszamegyünk a középkorba, hogy mindent megtermelünk magunknak, bezárkózunk, és amit megtermeltünk azt megesszük, és mi közünk a világhoz. Ugye elég

régen használják már a pénzt, aminek az a lényege, hogy mindenki elvégzi a saját munkáját, amiért pénzt kap és ezzel megveszi a mások munkájának a gyümölcsét, amit megtermeltek. Nem pedig az, hogy majd én akkor most mindent termelek magamnak, és mindent én csinállok. Vetek takarmányt, amikor learattam megetetem belőle a disznót, amikor megnő a saját szűrőpontomon levágom, és a saját boltomban kimérem, és akkor majd jönnek majd. És akkor majd újra feltaláljuk majd a pénzt, jönnek majd ilyen kuponok, hogy aki ott dolgozott kap egy kupont és abból majd elmehet a henteshez, meg elmehet a pékhez és megveheti az egészséget. Na, most lassan visszatérünk az öközösségbe. Itt ez az állami vezetés, és nem, - párttól, aktuális kormánytól függetlenül mondom – nagyon elcsúszott ez, ahhoz képest, hogy ez a '90-es évek elején indult. Itt nem működik a gazdaság. Nem minden falunak külön kell működtetni a gazdaságát, hanem egy államnak kéne működni, egy országnak kéne jól működni, egy olyan gépezetben, ahol minden fogaskerék a helyén van, teszi a dolgát és az egész rendszer megy.

Hogy tapasztalja, vagy, hogy fogalmazódnak meg ezek elvárásként, már megjelenik az önkormányzatoknál, hogy kezdjenek el vállalkozni? Tehát miért kezdenek el ennyi helyen vállalkozni? Erre lennék kíváncsi, hogy volt valami, vagy vannak, vagy akár a kiírásokból, vagy akár volt valami tájékoztató, vagy elmondták, hogy akkor mostantól kezdve ez a feladat és el kell kezdeni vállalkozni?

Nem, de mindenki felismerte azt, hogyha ő nem csinálja, más nem fogja. Az hogy itt nem az van, hogy a visszaosztott pénzből működtetjük a falut, mert nincs akkora visszaosztott pénz. Az adó elmegy. Régebben a személyi jövedelemadó 100 %-ban a településen maradt, most egy fillér nem marad itt belőle. Régebben a gépjárműadó 100 %-ban ott maradt. Most csak 40 %-ban marad ott. Régebben az iparüzési adó 100 %-ban ott maradt, most 25 %-át elviszik. Nem marad, nincs miből gazdálkodni. A pályázatok irányított pályázatok. Ott – nem akarok én senkit itt meggyanúsítani, de vannak települések, akik nagyon sokat nyernek, vannak települések, amik keveset nyernek, vagy egyáltalán nem nyernek. Egyébként is nagyon kevés az az összeg, ami ott felosztásra kerül járási szinten. Van 5 féle pályázat, és akkor megmondják, hogy te ebben, meg ebben a pályázatban, hogy ne is induljál, mert úgyse fogsz nyerni, itt ebben, ebben indulhatsz, na, mert ebben benne vagyunk, de nem 70 millió, csak 40. És akkor, hogy kezdődik egy pályázat? Ha pályázunk, nem tudom egy középület felújítására, kérünk rá, megterveztetjük, kérünk rá 70 milliót, kapsz rá 40-et, old meg belőle. Miből? Nem tudja megoldani. Nincs saját ereje. A közfoglalkoztatottak zöme az segédmunkás szintjén van, még betanított munkás szintjén sem, szakmunkást nem lehet találni még nagyítóval sem, mert elvértve van 1-2 szakmunkás, ezért, talán ezért. Van erre egy ilyen közmondás, hogy „Csináld magad és akkor az Isten is megsegít” vagy valami hasonló.

És azt nem mondták el sohasem, tehát nem volt semmilyen tájékoztató, hogy most erre kell készülni, ez az irány?

Én nekem erről nincs tudomásom, mert jegyzőkkel nem igazán foglalkoznak. Az az álláspont, hogy a jegyző viszi a hivatalt, ami persze nem igaz, mert a jegyző az egy képzett ember, lehet, hogy a legképzettebb a faluba, és kénytelen belefolylni azokba a dolgokba, amit, minden, a falu teljes életébe, nem csak a hivatal működtetésébe, hogy a polgármesterek kaptak-e ilyen eligazítást, nincs róla tudomásom. Két polgármesterrel dolgozom, egyiktől se hallottam ilyen.

Informálisan se, ha mondták nekik, hogy na, most el kell kezdeni vállalkozni, kezdjen el a közfoglalkoztatottakból pénzt termelni, mert nem lesz más forrás, hanem ezt megtanulták maguktól ezek szerint?

Igen. Hát ugye van egy visszasság ebben, hogy a közfoglalkoztatottat nem is nagyon lehetne ezen a területen dolgoztatni. Meg van szabva, mit tudom én, hogy az útkaparók, azok csak az úttal foglalkozhatnak, kijönnek és megnézik, hogy biztos, hogy azt csinálja-e. Miközben lehet, hogy heti egy napon lehetne csak, hát a falu gazdaságában foglalkoztatják őket. De nem ezt így ellenőrzik, nem szorgalmazza fentről ezt a dolgot, én úgy gondolom, vagy legalábbis nem látszik.

Világos.

Hogy ők mit gondolnak nagy emberek, a nagy íróasztal mellett, azt én nem tudom, de itt lent mi ezt látjuk.

Vannak esetleg ennek az elvállalkozásiasodásnak, tehát ennek a vállalkozóvá váló önkormányzatnak szereplői, akik még az önkormányzatokon kívül akiket bevonnak esetleg más településeken? Mi az, amit még lát vagy hall? Helyi vállalkozók?

Igen, igen, van némi együttműködés a helyi vállalkozókkal. Azt látom más településeket, mégpedig itt a [bizalmas adat] kapcsán, amikor így van egy ilyen tanácskozás – általában az ország mindig más pontján van, és akkor ott mindig megmutatják a jó példákat. Igen, igen vannak jó példák, együtt tudnak működni helyi vállalkozókkal, nagyon jó példák vannak az önálló faluk, az önfenntartó faluk működésére. Nem tipikusak ezek. Van néhány, azokat elkapják, megmutatják, felkapják, hogy na ilyennek kéne lenni, de akkor hagy kérdezzem meg, ha a falu önfenntartó, hogy akkor mi szükség van az államra? Akkor legyen sok kis köztársaság, és akkor minden település maga intézi a saját sorsát, és akkor nem kell egy ekkora vízfejet fenntartani.

És az új szemlélet mennyire illeszkedik a feltételekhez általában? Tehát van, ahol működik, van ahol nem működik, akkor ezek szerint több helyen nem működik, mint ahány helyen?

Szerintem sokkal több helyen nem működik, mint ahány helyen működik. Itt arról van szó, hogyha van egy felkészült, lelkes, hosszútávon gondolkodó polgármester, akkor néhány faluban ezt meg lehet csinálni, a többségében azonban nem. Hát persze vannak kezdeményezések, mi is csináljuk, ezekhez azért egy ilyen csirke program, ettől azért még elég távol áll, amit mi csinálunk. Én nem is nagyon látom azt, hogy itt mást lehetne csinálni. A polgármesterek azt mondják, hogy nem szeretnék, ha eladósodna a falu, ezért önerőt nem biztosítok, ha van 100 %-os pályázat, akkor pályázok, de 95 %-os támogatásnál, már vita van a testületekben, és ez alá már nem is nagyon mennek le. Ezekben a pályázatokban részt vesznek, amelyekben kockázat van, azokba nem megy bele, mert nincs kockázati tőkéje, nem tud, nincs olyan pénze, amit kockáztatni tudna. Ha 1-2 milliót félre tud tenni, vagy valamiből összejön az önkormányzatnak azt csak teljesen biztos dologba fekteti bele.

Hitelt nem vesz fel.

Hitelt nem vesz fel, ugye, mert igen rossz tapasztalatok voltak a hitellel. Mondjuk sok olyan önkormányzatot láttam, aki meggondolás nélkül ugrott bele ezekbe a kötvény kibocsátásokba,

és ha nem jött volna az állami konszolidáció, akkor már régen adósságrendezés alatt állna nagyon sok település. Hát igen, ha olyan a település vezetője, hogy előre látó, széles látókörű, akkor az vehet fel hitelt. Megtervezi, amit csinálni akar, elvégzi a megfelelő hatástanulmányokat, és akkor tudja csinálni. Csak ebből az emberből nagyon kevés van. Én pályafutásom során 5 településnek voltam [bizalmas adat]-e, láttam, körjegyzőségek voltak. Itt a környéken lévő 5 településsel, valami módon valami, vagy [bizalmas adat]-ben, tehát onnan vannak a tapasztalataim. Hát itt a [bizalmas adat] [bizalmas adat] leszámítva, nem látom azt a polgármestert, aki vállalkozna, aki sikerre vinné ezt az egészet, és maga mellé tudná állítani a falu nagyobbik részét.

Tehát mondjuk ez a szemlélet vagy ez a tapasztalat. Tehát akkor azon múlik, hogy van-e olyan polgármester, akinek van vállalkozói múltja vagy érzéke hozzá, vagy bátorsága?

Igen, meg a faluszerkezet is sokat számít. De leginkább arról van szó, hogy van-e olyan polgármester, aki kezdeményez, aki belevág és tudja is, hogy mit csinál. Megtervezi, megvalósítja, és van sikerélmény. Bizonyos településeken, mint említettem, azért nem mindegy hogy 140 diplomásból kell valakit a vezetésbe bevonni, vagy a tervezésbe bevonni, vagy csak 60-ból, nem mindegy, hogy hány szakmunkás van a településen, akiket tudok foglalkoztatni, vagy csak segédmunkás szinten vannak olyan emberek, akik egy évben közfoglalkoztatottként dolgoznak 3-5 hónapot, a többit otthon töltik, ugye ezekkel teljesítményt nem nagyon lehet produkálni. A szomszéd településen 300 milliós projektet csináltak meg a közmunkásokkal, egy ilyen csatornázást.

[bizalmas adat]

[bizalmas adat]-ben igen. Meg lehetett csinálni. Itt [bizalmas adat]-n ezt nem lehet megcsinálni. Nincs, aki ezt felvállalja, nincs aki belemenjen ebbe, tehát a [bizalmas adat], vagy a [bizalmas adat]. És, ha belemenne, akkor nem volna kivel megvalósítani. Hosszú évek során persze ezt ki lehetne nevelni, de pillanatnyilag az a helyzet, hogy hosszú harcok után sikerült azt elérnem úgy, hogy a [bizalmas adat] is mögém állt, hogy egyáltalán ellenőrizték azt, hogy bejött-e dolgozni a közfoglalkoztatott, ott van-e a munkaidő alatt a munkahelyén, és akkor utána jön még az, hogy és még dolgozik-e esetleg. Szóval így nagyon nehéz. [bizalmas adat]-n azt megcsinálták, hogy nem jött be dolgozni, nem igazolta, rendkívüli felmondással elküldték. Ugye akkor egy évig nem kapta a foglalkozást helyettesítő támogatást, ezt 5-10 emberrel megcsinálták és akkor dolgoztak az emberek. Rájöttek, hogy ha pénzt akar, azért bizony dolgozni kell. Nagyon könnyen kicsúszik az emberek száján, hogy ne hogy azt akarják már, hogy én 50 ezer forintért még dolgozzak is, nem elég hogy ide bejárok? Meg haza kellett mennem főzni, meg haza kellett mennem összepakolni a gyereknek a ruháját, mert megyen ballagásra, szóval ez a munka mentalitás ma, ez a hozzáállás ma a településeken. Ezek az emberek nem dolgoztak 20 éve, vagy ha igen, akkor ilyen közfoglalkoztatottként bebecseppentek egy kicsit a munkába, de nem nagyon lehet tőlük mit elvárni. Hosszú évek alatt persze ezt ki lehet nevelni, hogy van 200 foglalkozást helyettesítő támogatáson lévő a településen, abból ki az a, először 20, aztán 30, aztán 50, akiket be tudok vonni ebbe a munkába, és akkor azokat hívom be. Azok már tudják, hogy, - illetve ha nem jön be dolgozni, akkor el fogom küldeni, hogyha akkor ül az árokba, amikor nem lehetne, akkor el fogom küldeni, ezek az emberek tudják és ők dolgoznak. Ezekkel lehet 300 milliós beruházást

csinálni. Azért mondom, hogy a településen – ugye mis most [bizalmas adat]-ról beszélünk, de ezen a településen én ezt nem látom. Van némi javulás ezen a téren, de ez lassú és nem is tudom, hogy mennyi idő kell, hogy ez beérjen, hogy tényleg lehessen valami komolyabb dolgot csinálni.

És [bizalmas adat] milyen vállalkozást csinált még az önkormányzat, tehát ott miért működött jól, vagy mi az, amiben megnyilvánult, hogy jól működik?

Ott 30-40 pályázat fut egyszerre, és ott bizony kell. Ha nem is ők nyerik, illetve ha nem ők a kivitelezők, akkor is a kivitelezővel olyan szerződést kötnek, hogy bizonyos munkát a Gazdasági Ellátó Szervezet végez. Bevonva a közfoglalkoztatottak, fele nem törvényes ennek a dolognak, nem is dolgozhatnak ott, de ha élni akar a falu, akkor ilyen dolgokba bekockáztat.

És mondjuk milyen gazdasági tevékenységeket kezdeményeznek ott, vagy vállalkoznak?

Ugye a mezőgazdasági minta program keretében ott különböző növényeket termelnek. Azt, kell hogy mondjam, hogy nagyon dicsérem ezt a települést, de igen gyenge hatásfoknál tartanak még. 20 millió forintba kerül annak a 10 embernek vagy a 15 embernek a foglalkoztatása egy éven keresztül, és akkor termelnek, mit tudom én 1 milliót. De valamit termel, másutt semmit nem termel, csak felvette a pénzt, ellébecolt. Ott már van egy olyan folyamat. Mondjuk biztos megtermelték a bérüket, amikor ebben a csatornázási programban részt vettek, ebben a 300 milliós projektben. De bármilyen építkezés van, ezek az emberek végzik. Szociális otthont építettek, tehát megy ez.

De mondjuk mennyi esély lenne, hogy tényleg eltartsa magát a falu azokból a gazdasági tevékenységekből, a piacról, amit mondjuk végeznek, amit az önkormányzat?

[bizalmas adat]?

Hát [bizalmas adat], vagy akár

Ha általában beszélünk, biztosan van egy 10 % az országban, aki ezt meg tudná valósítani, de a többi én nem gondolom. Meg nem is gondolom, hogy ennek így kellene működni. Ez egy ország, van egy központi hatalom, ami beszedi a pénzt, és neki működtetni kellene az országot. Nem pedig minden falunak külön fenntartania magát, mert akkor tessék mondani, miért fizet adót, ha ő csinál mindent, ő valósít meg mindent, akkor miért fizet adót? Akkor maradjon ott a faluban az adó, és akkor legyen önfenntartó a falu a saját pénzéből. De az, hogy dolgozik a falu, megpróbálja magát fenntartani és miközben támogatja az államot, ahonnan nagyon keveset kap vissza. Teljesen logikátlanak tartom a magam részéről ezt az önfenntartó falut. Legyen önfenntartó az ország, egy állam, az legyen önfenntartó, amelynek részei a települései. Megint ott tartunk, hogy akkor legyen 3200 köztársaság.

Mennyire illeszkedik a földprogram ebbe a vállalkozói szemléletnek az átvételébe esetleg annak kapcsán, bele lehet-e illeszteni?

Igen. Ez egy, én egy nagyon jó dolognak tartom. Az az ember, aki először is el tudja magát tartani, attól lehet többlet terméket várni. Az az ember, aki saját magát sem tudja ellátni, az nem fog többletterméket előállítani. Ebből adódik, hogyha rá tudjuk venni az embereket, hogy műveljék meg a kertjüket, hogyha az abban termelt termékekből tartsák el a családjukat, illetve tartsanak állatot szintén a család asztalára, ha ez elkezd működni, előbb-utóbb kikerül a

piacra. Ugyancsak a szomszéd falut tudom mondani, [bizalmas adat]-t, ahol hosszú évek óta meg van ez a helyi termék koncepció, aminek eredményeképpen helyi termék vásárok vannak. Egy ilyen vásár alkalmával 50-60 helyi kistermelő kirakodik és eladja a termékét. A lekvártól a füstölt kolbászig, szalonnáig nagyon sok mindent, a megtermett gyümölcsöt kiviszik, nagyon sok mindent lehet, de szappant főznek, kecskesajtot csinálnak, tehát rengeteg dolgot csinálnak az emberek, és kiegészítik a jövedelmüket. Ebből nem lehet megélni, viszont jó jövedelem kiegészítés. Itt [bizalmas adat]-n maximum a méhészeket tudnánk ebbe bevonni. Csináltunk ilyen helyi termék vásárt, úgy hogy áthoztuk a [bizalmas adat]-ieket, hogy nézzék meg, hogy milyen termékeket lehet készíteni otthon, hogyan kell azt csomagolni, hogyan lehet azt eladni, illetve hogy milyen engedélyre van szükség, hogy hogy lehet ezt egyáltalán csinálni, hogy lehet adózni utána. Mocorog valami nagyon piciben. De egyébként már mondom ez a szomszéd faluban már működik.

Hozzájárult-e maga a program a résztvevőknek a társadalmi integrációjához?

Igen. Másképp néznek az emberek azokra, akiknek az udvarán 20-30 csirke szaladgál, meg a kert meg van művelve, mint azokra, akiknél felverte a gyom a kertet, a szomszéd panaszkodik, hogy átmegy hozzá, a gyommagot átfújja a szél, nem tudja a saját kertjét se rendbe tartani, illetve átmegy a szomszédba kölcsönkérni egy tojást, amit soha nem ad meg. Azokat az embereket befogadja a falu, akikről látják, hogy rendbe tartja a portáját, állatot tart, gondozza a kertjét, akik meg az ellenkezőjét mutatják, azok bizony mindig maradnak a faluban.

És akkor vannak ilyen sikertörténetek, tehát a beköltözőknél is, akiknél ez mondjuk megtörtént, és azokra másképp tekintenek rá a faluban?

Igen. Meg látni néhány vállalkozót, aki bizony felmegy a nagybanira, lehozza a piacra az árut, megpróbálja eladni, vagy kereskedik valami mással, ezeket ilyen, hogy ki a cigány, megint felmerül a kérdés, hogy aki annak vallja magát, vagy akit annak tartanak. Azt a magyart, aki úgy él, mint a cigányok, hogy nem dolgozik, segélyből él, koszos, rendetlen a portája, minden, azt cigánynak tartják, attól függetlenül, hogy tősgyökeres magyar, vagy abszolút magyar. Az a cigány, aki műveli a portáját, állatot tart, kereskedik, vagy eljár dolgozni, rendbe van a porta, azt nem cigányként kezelik. Tudják róla tudat alatt, hogy cigány, de ugyanúgy viselkednek vele, mint egy őslakos magyar nemzetiségűvel.

Aha. Gondolkodtak-e a szövetkezeti alakításban?

Nagyon szorgalmazták fentről ezt a szociális szövetkezetet. Nem gondolkodtunk semmit se, se a környező településeken nem gondolkodnak benne, nem látjuk életképesnek. Biztosan vannak jó példák az országban, ezeken a területeken, ezekkel az adottságokkal, ezekkel az emberekkel, én nem látom ezt megvalósíthatónak.

Erről tudna még beszélni? Egyrészt, hogy hogyan szorgalmazták, hogy ezt hogyan érzékelik, másrészt meg, hogy akkor mi az, ami miatt nem működhetne ez itt?

Az ilyen tárgyú pályázatokban mindig az a cél, hogy az legyen majd, hogy ott csúcsosodjon ki, hogy megalakul a szociális szövetkezet, és az emberek eltartják majd magukat. Tehát van egy fentről egy ilyen indíttatás, mondom a pályázatokban mindig célként ezt mindig meghatározzák, meg a szociális földprogramnál is, meg különböző tanácskozásokon,

konferenciákon is szintén előadják. Biztos, hogy vannak ilyen jól működők az országban, én még nem találkoztam ilyennel. Ha belép az önkormányzat, az csak egyik tag, de neki kellene a tőkét, a tudást, mindent vinni, és hogyha megalakul egy ilyen szociális szövetkezet mondjuk 10 taggal, akkor a másik 9 úgy szavaz, ahogy akar, az önkormányzatnak közbe bármikor lehet szavazni, az önkormányzat meg a pénz az övé, a föld az övé, amit bevisz, a szellemi tőke az övé amit bevisz. Ha meg nem megy bele az önkormányzat, azok az emberek, akik alkalmasak hogy vállalkozzanak, azok megcsinálják a saját vállalkozásukat. akik nem alkalmasak rá, azok szociális szövetkezetet sem tudnak irányítani, azok azzal sem boldogulnak. Én, tehát nincs rálátásom az egész országra, én ezt a környéket látom, én nem látok ebben nagy fantáziát. Egyébként is ugye fölaltuk már mi a mezőgazdasági termelőszövetkezetet orosz mintára, be is léptettük az egész országot, és micsoda nagy dicsőség volt, amikor '90-ben a termelőszövetkezeteket szét lehetett osztani. Most akkor megint csinálunk termelőszövetkezetet, és majd ha esetleg jól működik, akkor majd megint szétszítjuk. Magánosítjuk. Ezeket a falvakat a termelőszövetkezet eltartotta, mindenki dolgozott. És még az sincs, hogy én visszasírom azt a rendszert, nem sírom vissza, mert én látom azt, hogy mennyire korlátozott az ember szabadsága a szocializmusba, nem sírom vissza. Csak azt látom, hogy ott dolgoztak az emberek, itt most nem dolgoznak az emberek. Meg kell nézni a facebookot, egyre többet van fent Kádár Jánosnak a fényképe. Nem azért mert az olyan jó volt, hanem azért, mert ami most van ezzel nem elégedettek az emberek. Kint voltam Erdélybe. Már Ceausescu emlegetik, hogy hát Ceausescu alatt azért jobban éltünk, pedig, hát ugye azért mind a ketten tudjuk, hogy a demokráciának az ír magja sem volt ezekben az országokban.

És most ráadásul nem is biztos, hogy olyan jól éltek ők akkor.

Persze, nem éltek azok olyan jól. Én úgy gondolom, hogy most jobban élünk, mint akkor. Nem jól mondom. Az a réteg, amihez én tartozom, az jobban él. Ha megnézem, hogy milyen autóm volt akkor, milyen van most. Milyen lakásban laktam, milyenben most, persze, hogy jobban élek. Vannak. A falu nagyobbik fele rosszabbul él. Maga is tehet, nyilván ezek az emberek maguk is tehetnek, hogy ez így van. Akkor azért volt némi szelíd erőszak, ha 3 hónapig nem dolgozott, akkor közveszélyes munkakerülő volt. De ha végigment az ember egy ipari részen, akkor minden vállalatnál ki volt téve 8-10 tábla, hogy ilyen, meg olyan segédmunkást, szakmunkást, ilyen-olyan embert keresnek. Akkor egy oldal volt a Népszabadságba az állásajánlatok száma, most ez erősen leszűkült. Ráadásul az oktatással komoly problémáink vannak, szakmunkás képzés megszűnt, vagy átszervezésre került, ebből adódóan nem az a szakmunkás képzés van. Vagy 3 évig tanul a gyerek valahol, kijár gyakorlatra valamilyen vállalathoz, vagy valamilyen ipari tevékenységet végző magánemberhez és ott megtanulja, és utána elhelyezkedik. Egyrészt ez a képzés sem olyan, másrészt a vállalkozások kis vállalkozások, családi, megoldja a család, ha meg nagyobb vállalkozás, hát akkor, nem nagyon van munkalehetőség. Meg ha, van munkalehetőség persze, akkor milyen végzettséged van, hát semmilyen, akkor azzal mit lehet dolgoztatni. Nem, nem tudja az iskola megtartani a gyerekeket azt, hogy végig járja a 8 osztályt, ha meg olyan az iskola, hogy mindenkinek odaadja a papírt, azt meg nem veszik fel középiskolába, vagy ha felvették az első évben kibukik, vagy rájön arra, hogy ott olyan nyelvet beszélnek, amit ő nem ért, és ezért nem jár. Én itt látom a problémákat.

Hozzá tudott-e járulni a földprogram a résztvevőknek a foglalkoztatási szintjének az emeléséhez? Magyarul volt-e rá esély, hogy utána valaki – mondjuk ez egy egyéves program, itt még nehéz ilyen hatásokat mérni, vagy látni, hogy mondjuk valaki megemberelte magát, rendbe rakta a kertjét, és utána mondjuk emiatt esetleg állást kapott, vagy valaki foglalkoztatta, vagy közelebb került a munkaerő piachoz? Egy éves program, tehát nyilván ez egy nehéz lenne már ezt így látni.

Így van. Annyira rövid ez a program, hogy nem tudok mit mondani. Rálátásom volt a [bizalmas adat]-i szociális földprogramra, ahol gyakorlatilag ott én indítottam el ezeket, és, tehát elég jól ismertem. Ott sem, ott sem, talán ezt a helyi termék készítő, ezt a helyi termék, ez talán igen, ezt segítette. Az, hogy megismerte azt, hogyha csoportban csináltak valamit, akkor elleste a többiektől, hogy hogyan kell csinálni, vagy megkapott instrukciókat rá, ott több ilyen tanfolyam is volt, gyümölcs termesztő tanfolyam, zöldség termesztő tanfolyam, ez is a közmunka program keretében voltak ezek, ezek hasznosak voltak, és talán az az oka annak, hogy ott mondom, ott már 50-60 helyi termékkészítő már van. Tehát azok között van, indított ilyet.

Ez [bizalmas adat] még?

Igen, [bizalmas adat]. Itt egy éve csináljuk ezt [bizalmas adat]-n, én ilyen eredményt nem látok. A [bizalmas adat]-t csak azért kevertem bele, hogy annak nagyobb, hosszabb a múltja, ott látszik valami ebből.

És reméljük, hogy valami itt is bekövetkezhet, hát hogy itt is elkezdenek egyre többen helyi termékeket előállítani, vagy még több művelési formát használni,

Igen, erre törekszünk. Csináljuk a helyi termék vásárokat, nyomjuk ezt a meggyprogramot, csináltunk ilyen termékversenyt, egy ilyen meggyünnepet, amikor meggyes készítményekből csináltunk versenyt. Talán egy kicsit serkenti az embereket. Dolgozunk egy meggyes szakácskönyvön, amit kiadnánk, hogy ugye, ha egyszer megtermelte a meggyet, akkor tudjon is vele valamit kezdeni, vagy azokba, akik nem termelnek meggyet, vágyat ébreszteni benne a meggyvásárlásra. Szóval vannak kezdeményezések, de erősen gyerekcipőben járnak.

Aha. És van-e esélyük rá, hogy a piacra kilépjenek vele, amit termelnek, hosszú távon. Akár most, most [bizalmas adat]-t említette, mert ott igen, ez bekövetkezik. Lett egyébként olyan, aki őstermelő lett [bizalmas adat]-n, aki őstermelő lett, hogy mondjuk földprogramos volt és utána, hogy akár úgy is bekövetkezhetett, hogy őstermelőként árulta a termékeit, vagy ők már ilyenek?

Igen, igen. Inkább a családi indíttatás, meg a családi tapasztalatok, meg a családi földtulajdon az, ami ezen a területen elindítja az embereket, de nyilvánvalóan, akinek soha nem volt ilyen, az itt ebben a programban meg tudja tanulni, és akinek bejött a tyúktartás, növeli az állományt, biztos, hogy a tojást viszi a piacra, az élő állatot visz ki a piacra. Ha a kertjét megművelte, nem kiszámítható pontosan az, hogy most pontosan mennyit eszik meg a család, amennyiben fölösleget termelt azon felül, amit elfogyaszt a család, azt biztos kiviszi a piacra.

Már [bizalmas adat]-n is van ilyen?

Igen, [bizalmas adat]-n is, meg megveszi a szomszéd, még piacra sem kell kivinni.

És a piacra hogy viheti ki, akkor kiváltja az őstermelőit, lepapírozza, vagy egyszerűen, tehát, hogy működik ez?

Igen, ez a hivatalos módja ennek a dolognak, hogy mint őstermelő viszi ki, de nyilvánvalóan, hogyha valaki kipakol a piacon, akkor nem kérdezzük tőle, hogy van-e őstermelője vagy nincs, mert nem ránk tartozik. De különösképp egy olyan reláció van, hogy átmegy a szomszéd, vesz tőle 50 kg krumplit,

20 tojást

Igen, igen. Ha nem őstermelő, akkor is eladja, persze.

Ez is a piacon van, csak nem helyileg a piacon. Így van.

Igen.

Látható az, hogy hozzájárult valahogy az érintetteknek az életminőségének a javulásához? Már?

Alapvetően 25 élő állatról beszélünk, egy éves viszonylatban ez nem sok. Azonban vannak olyan családok, akiknek kb. ez volt az előző évhez képest, mit tudom én megduplázódott a húsfogyasztása.

Aha.

Látszik, nem nagy projekt ez, de látszanak eredmények.

Mit tekint Ön a projekt legnagyobb eredményének?

Azt, hogy működött egyáltalán. Azt, hogy nem ették meg a csirkét, amikor elérte az 1,60 – 1,80 dkg-át, és nem ették meg, hanem végig vitték a projektet. Lett tojóállományuk, ott a tojás, tapasztalata azt, hogy nem kell a boltba menni tojásért, mert kotkodácsolt a tyúk, kimegyek, összeszedem azt az 5-10 tojást, ami kell a családnak, és akkor az ott van. Akkor tudatosodott benne az, hogy az a, mit tudom én fű, ami a kertbe van, mert nem vettem be, azt oda tudom adni az állatoknak, vagy hogyha bevetem, akkor tudok belőle takarmányt termelni az állatnak, vagy egyszerűen zöldséget termelek magamnak. Ez egy lépést jelentett a tudati szintjében szerintem, másképpen látja a világot.

Építettek be valamilyen indikátorokat a, nyilvánvaló a pályázatba? Ezek mik voltak, és mennyire teljesültek?

Hát az indikátorok. Nem ehetett meg az egész állományt, hanem el kellett neki 10 tyúkot 2 kakast, ezt ellenőriztük, fényképeztük. Aztán be kellett adni 50 tojást.

Igen.

Május végéig meg kellett tartaniuk a tojó állományt. Aki idáig megtartotta az továbbra is meg fogja tartani. Ugye most megkapta a napos csibét, vagy keltet magának napos csibét, az bővíti az állományát.

Volt-e nem várt eredmény, amiről elmondható, hogy erre nem számítottak?

Hát arra nem számítottunk, hogy a 30 családból 28 ezt kifogástalanul végig csinálja ezt a projektet. Erre nem számítottunk. Azt mondtuk, hogyha a fele végig csinálja, akkor jók vagyunk. De ez egy nagyon jó eredmény volt.

Azon kívül, amire nem lehetett, amit nem is írtak bele, nem lehetett számszerűsítettek, nem is

A lelkesedés, az, hogy keltetik a csirkét. Augusztusig le van kötve a két keltetőgépünk.

Erről beszéltünk, hogy akkor erre a pályázat biztosította rá a támogatást, 100 %-ban erre, és a vetőmagot viszont az önkormányzat saját maga.

Igen, igen. Az önkormányzatnak voltak ebből még ugye költségei, a szállítást ugye meg kellett oldani, ez, hogy el kellett menni a tápért, el kellett hozni, szét kellett csomagolni, ott voltak apróbb költségei, de hát ugye ez vele jár. Az nagyon hasznos egyébként, hogy 100 %-osan támogatott projekt ez, mert könnyen a testület mondhatná, hogy hát 70 %-os a támogatott, ebbe én nem megyek bele, és akkor rögtön jönnek a kifogások, de ha 100 %-osan támogatott, akkor nincs ellenvetés. Ez egy nagyon jó dolog, hogy 100 %-ban támogatják.

Hogyan látja a program jövőjét itt a településen mondjuk 5-10 év múlva? Hova fejlődhet ez ki?

Most indítjuk a kacsá programot. Ugye az egy nagyobb testű állat, több húst ad, ha végig tudja csinálni. Ezen kívül a kacsá az már olyan, hogy azt, ha nem művelem a kertemet, akkor beengedem és azt lelegeti. Már rögtön a falukép is javul valamit. És, ha hozzá szokik, hogy most volt csirkém, volt tyúkom. Most van csirkém, tyúkom, kacsám, jövőre esetleg egy liba programot, utána jöhetnek ezek a kecske, birka, ez mehet, és hogyha ez működik, akkor jöhet a sertés program. Nem szabad korán belevágni, mert a szomszéd falu, akit idáig földicsértem, ott belevágtunk egy sertés programba, az volt a lényeg, hogy 10 család kapott 2-2 választási malacot, kapott takarmányt, nevelje fel. Az egyiket megeheti, a másikat szaporítania kell, és a szaporulatból kettőt vissza ad az önkormányzatnak, hát mind a 20 malacot megették. Korán volt. Nem volt előtte csirke program. Az önkormányzat saját erőből adott 10-10 tyúkot a családoknak, ott mondjuk 7 család megette, 3 családnál megmaradt a tyúk állomány, az volt a tapasztalat. Nem szabad azonnal ilyen nagyban gondolkodni. A lépcsőket be kell tartani.

Mint ahogy a szólás is mondja, hogy „Csirkéből kacsát, kacsából libát”

Ezen az úton haladunk, igen.

Mi kellene ahhoz, hogy tovább fejlődjenek a programok?

Hát több pénz kellene hozzá pillanatnyilag. Most az, hogy hát ez úgy van kiírva, hogy ha 10 családot vonunk be, akkor ennyi a támogatás, ha 20 családig, akkor annyi a támogatás, ha 30 családig, mi nekünk, ezek nem nagy falvak, 1600 lelkes falvak – ugye [bizalmas adat]-ről beszélünk 1600 lelkes település, azért ennél többet. Úgy évente lehetne ezt egy 5-10 családdal emelni ezeknek a számát, és hogyha ez emelkedne, akkor jelentős életminőség javulást lehetne mutatni, vagy ha nem is jelentős, de szemmel látható, tehát látnánk azt, hogy igen változott, javult. Most ugye 30 családban gondolkodtunk tavaly, 30 családban gondolkodunk az idén. ha nincs is, ha átfedés van, akkor ugyan annál a 30. Tehát, ha ugyanaz a 30 család kapja, akkor 30 családnál lesz majd látható változás, de ez nem az egész faluban. Ha most másik 30 embernél adunk, akkor az a 30 családból a fele le fog engedni, nem kaptam semmit. Hát mondjuk, lehet, hogy ilyen 10-15 családban azt fogja mondani, hogy hát akkor keltetek a saját tojásomból, akkor csak csinálom ezt az egészet, de nincs inspiráció, egy év alatt nem változik akkorát a tudata, hogy ne kellene a következő, meg a 3., meg a 4. évben is

odafigyelni rájuk. Tehát a családok számát, tehát ha bizonyított a település 30 családdal, akkor lehetőséget kellene neki adni, hogy a következőben 35 vagy 40 családdal, aztán 45 vagy 50 családdal induljon. Nem megy ez a végtelenségig természetesen, egy ilyen településen el tudom képzelni, hogy akár 100 családig is fel tudnánk menni, azért ami a falunak 1/5 – 1/6-a. És azért az már látható javulást, és minőségi javulást eredményezne.

Miben?

Egyrészt a család ellátottságában, másrészt a felkészültségében, a munkához való viszonyában. Ahhoz, hogy egyrészt tapasztalatokat szerezz, hogy hogyan lehet állatokat tartani. Másrészt, hogy ennek haszna van, megtérül a munkája, és egyre kevésbé azt nézné, hogy hogyan lehetne 5-10 ezer forintot kapni havonta szociális segélyt itt az önkormányzattól, nem erre volna kiélezve a tevékenysége, hanem arra, hogy jó ezt én meg tudom magamnak termelni, meg is fogom termelni, és akkor nekem ne adjon 5 ezer forintot, úgyse megyek vele semmire, az önkormányzat. Ugye kap egy család 5 ezer forint szociális segélyt krízis helyzetre való tekintettel, akkor bemegy 5 ezer forintból oszt bevásárol, oszt megették vacsorára. Ennyi volt, ebben nem változott az ő helyzete. Egyszer jóllakott, jól érezte magát, de nem változott. De ha mit tudom én szalad az udvaron 20-30 tyúk, ami azért az év nagyobbik részében azért 20-30 tojást tojik. Meg ha váratlanul hazajöttek a gyerekek, akkor egyet elkapok oszt levágom, vagy kettőt, meg ezen kívül ott van még 20 kacska, meg 20 liba az udvaron, az azért az jelentős változást jelent a táplálkozásukban, az anyagi helyzetükben, mert amit megtermelt magának azt nem költötte el, nem költötte el élelmiszerre az a pénz megmaradt, abból tudott ruházkodni, vagy gyereket tanítani. Nem nagy összegek ezek, de nagy lépésekkel nem tudunk haladni ebben a környezetben. Kis lépésekkel. Mondjuk lehetne gyorsítani, hogy több családot bevonni.

Világos. Adnak be pályázatot akkor jövőre is?

Már beadtuk.

Már beadták.

Az ideit beadtuk, és természetesen, ha lesz szociális földprogram jövőre is, természetesen arra is fogunk pályázni.

„B” komponens, „C” komponens, gondolkoznak azon is, hogy melyiket?

Kiskert és kisállat tartás. Most ilyen 2., „C” komponens 2. verzió, nem tudom pontosan.

Gondolkoznak arról, hogy esetleg több mindenre pályázzanak a jövőben, tehát nem is még a mostaniban, hanem a következő, vagy az azutániban, hogy akkor már jó lenne? Említette, hogy kacsából libát.

Libából kecskét vagy juhot, ezeken gondolkodunk.

Vetőmag? Vagy azt továbbra is az önkormányzat?

Önerőből az önkormányzat megcsinálja. Nagyon örülök, hogy sikerült meggyőzni a polgármester urat, meg a testületet arról, hogy erre szánjanak pénzt. És most megint az, hogy kiosztunk 8-10 ezer forintot vetőmagba. Biztos, hogy sokkal többet termel, minthogyha odaadtuk volna neki, nesze itt van a 8 ezer forint. Így be van vetve a kertje, és mindennap tud valami frisset felhúzni belőle.

Nagyételben nyilván olcsóbb beszerezni, mint hogyha kis zacskókban veszi meg.

Ja, igen, igen, az is előny, persze, hogy egy ételben tárgyalunk a 70 ember vetőmagjáról, vagy a 70 ember külön-külön megy el kiszacskóban magot venni.

Vagy megveszi a Tescoban, vagy mit tudom én hol, sok száz forintért. Nekem kb. ennyi volt a kérdéseim, amit feltettem, esetleg van még valami az egészszel kapcsolatban, hogy hogy képzelem el a jövőjét, vagy mit lehetne még tenni azon kívül, hogy kibővítik a résztvevőknek a körét, hogy lehet-e még valami vízió, hogy mit lehetne másképpen, vagy mit lehetne még bevonni?

Ezen a településen, ezzel a településvezetéssel én ezt nagyon nagy eredménynek tartom, hogyha ez a kacsából libát gondolatson végig haladunk. Ezt én egy nagyon jó eredménynek tartanám. Nem gondolom azt, hogy itt megvalósul az, mint [bizalmas adat]-n, vagy [bizalmas adat]-n, hogy itt nem lesznek közfoglalkoztatottak által művelt 20-30 hektáros táblák, nem lesz a falunak sertés telepe, nem lesz tehén telepe, vagy szarvasmarha telepe, szűrőpontja, én úgy gondolom hogy ezek nem lesznek. Ezen a településen, ezzel a vezetéssel én nem gondolom, hogy ezt meg lehet csinálni. Ahhoz egy nagyon nagy szemléletváltásnak kéne bekövetkeznie, amit nem látom sem az emberekben, sem a faluvezetésben, sem az anyagi lehetőségekben nem látom azt, hogy ilyen be fog következni. Ezt a kiskert, kisállat programot, ezt látom, hogy ezt lehet vinni. Ez, amit csináltunk ez életképes, fejlődik, nagyobb ugrást én nem tudok elképzelni. Persze ahol meg van az a megfelelő vezető, ahol a falu lakosságában is meg van az indíttatás, hogy mozduljon, ott biztosan meg lehet csinálni. Nálunk itt nem. Én remélem, hogy nem lesz igazam, és egyszer csak minőségi ugrások következnek be.

Nem lehet, hogy két irányról van egyébként szó a dologban?

De.

Tehát az egyik az az, hogy az önkormányzat saját maga, mint egy tsz, mint egy uradalom szervezi meg a saját tevékenységét, a másik pedig az, hogy a gazdáknál hagyja.

Ez két irány. Nekünk csak az egyik irány működik, a másik irányt, én azt nem tudom ezen a településen elképzelni. Sőt jó példának emlegettem [bizalmas adat]-t, ott sem tudom elképzelni. Pedig ott azért van mozgólódás. Amit mi itt

Ott miért nem, pedig ott az egy jó példa? Ott miért nem működne ez az önkormányzati nagy közös művelés?

Mert a [bizalmas adat] belekap egy csomó dologba, van, ami nagyon jól megy, van, ami nagyon jól sikerül, ennek nem tulajdonít nagy jelentőséget, nem foglalkozik vele. Nehéz megtalálni egyébként a 2. lépcsőt, tehát a középszintű vezetőt is nehéz megtalálni ezekhez a projektekhez. [bizalmas adat]-n is ez egy nagyon komoly probléma. A közfoglalkoztatottnál, dolgoztatásnál is, hogy nincs, aki ott van mellettük, aki megmondja, hogy hogy csináld, és ott van végig velük, és végig dolgozik, nem tudom hány, nincsen, nem találjuk ezeket az embereket. [bizalmas adat]-n is nagyon nehéz volt 2-3 ilyen embert találni ahhoz, hogy ilyen önfenntartó szinten működtessék a falut, ahhoz sok kellene. De ha [bizalmas adat] megnézzük, ott is hogy állt ez össze? A [bizalmas adat], a felesége, a sógora, a testvére, az apja, mind azok vannak ott minden egyes területen, és figyelik, és szerintem

minden este családi értekezlet keretében megbeszéljük a másnapnak a dolgait, különben nem működne, ha ez a család kiszállna, [bizalmas adat] is leülne.

Aha.

Bár remélem, hogy most már van akkora lendületük, hogy ez már nem törné meg, meg fiatal a [bizalmas adat] és nem kell attól félni, hogy ezek kiszállnak. Még hol tetszett lenni?

Én [bizalmas adat]-on.

[bizalmas adat]-n egészen más a lakosság összetétele. Máshoz vannak szokva, más a rend, más az erkölcs, ott el tudom képzelni, hogy ilyen működik.

Na, jó, de említette, hogy dolgos falu volt ez is. Ők is azt mondták ugyanezzel a szóval.

Dolgos falu volt ez, de ez olyan fajta dolgos falu volt, hogy mindig megmondták, hogy mit kell csinálni, és akkor azt megcsinálták. Nem, el tudom képzelni, hogy egy [bizalmas adat]-nak nem kellett megmondani, hogy mit csináljon, ő tudta mit csináljon.

Aha. Tehát itt mondjuk ez a tsz-es hagyomány, meg a nagybirtokos uradalmi hagyomány ez jobban rányomta a bélyegét az embereknek a mentalitására? Tehát akkor nem is volt igazából sohasem kigazda, vagy kis parcellákon való művelés?

Á, hát volt persze, pár száz, egy – kétszáz négyszögöl kiskert, amiben, egyáltalán ami a háznál volt ilyen 2000 m²-es porták – mert nagy porták vannak a faluban – ott művelt 600-800 esetleg 1000 m²-t, abból megtermelte, ami kellett, és még a tsz adott neki valami háztájit, mondjuk 2000 m²-t, azt is megcsinálta. Esetleg, hogyha volt rá lehetőség, akkor 6000 m²-en vagy egy hektáron termesztett paradicsom-paprikát, vagy kukorica vetőmag, ezt a hibrid magot termelt, ezt megcsinálta, de mindig le volt szervezve, a háttér mindig le volt neki szervezve. Tehát a tsz megmondta, hogy hoztam a vetőmagot, elvetettem, neked kapálni kell, én locsolom, te csak törd le, vagy kapáljad meg szedd le a termést, vagy itt a palánta ülj fel a gépre, és ide dugdossd be a lyukba a palántát, ahogy megy a gép. Tehát, hogy így meg volt ez adva. Rosszak a talajadottságok is. Ezek nem jó földek. [bizalmas adat]-be homok van. A [bizalmas adat] rakott ott egy homokdombot, betelepítették cseresznyével, 200 hektáron 70 ezer cseresznyeфа virágzik egyszerre. Azért az már ad egy tartást a falunak, meg vannak olyan földek, ahol könnyű művelni, meg jó a termés benne. Itt ez a szikes feketeföld van, eső után 3 nappal már szikrázik benne a kapa, és akkor ilyenkor szoktam ezt elmondani, hogy az a különbség, hogy ezek az emberek hétrét görnyedve keresik a kenyerüket a szikes földbe, amibe szikrázik a kapa, miközben [bizalmas adat]-ben a gyümölcsstermesztő az egyenes derékkal dolgozik, és szüretkor a fatetejéről a jövőbe lát.

És ez nem bírná a gyümölcsözést ez a talaj egyébként?

Meggyet. De rajta is vagyunk. Mondom itt összel-tavasszal kiment 750 meggyfa. Ebből 500 fölött van, ami kint van az utakon. Meg fogja változtatni a településnek az arculatát. Előbb-utóbb teremni fog, a meggyel valamit kezdeni kell. Mondom, készül a [bizalmas adat] szakácskönyv, a szomszédba jó pálinkafőző van. Aki minőségi dógot tud produkálni, - hátha minőségi cefrét visznek neki. Lehet, csináljuk ezeket a lekvár, befőtt versenyeket, hogy érezzék azt, hogy nem csak úgy van, hogy beletettem az üvegbe, eltettem, hanem hogy lehet csokoládéval, lehet más gyümölccsel társítani. A szakácskönyvbe ez is benne lesz. Próbáljuk ezt is visszahozni, mert ez a falu ez dolgozott. Ez jól élt ez a falu, csak mondom a meggyfák

előregedtek, privatizálták a területeket, kis parcellák lettek megint, amit megint nem lehet egybe művelni. Jött a repülő, berepülte az egészet, lepermetezte. Most minden egyes gazda megy a kis háti permetezőjével, ott nyomja, vagy eléri a tetejét, vagy nem, szóval romlott a helyzet. Meg mondom egyszerűbb kiszedni a fákat, és akkor bevetni búzával az egészet, és akkor traktor megszántotta, kombájn levágta, és ennyi. Felvettük rá a terület alapú támogatást, de ebből nem lehet, pár ember jobban fog élni, de a falu nem fog jobban élni.

Világos. Pár kérdést szeretnék még Önről feltenni a válaszadói profilhoz, és akkor ezzel meg is köszönöm az interjút. Ön mikor született?

19[bizalmas adat]-ben.

És hol?

[bizalmas adat]-n.

És [bizalmas adat]-re költöztek utána, vagy?

Nem, én [bizalmas adat]-en laktam 1982-től '95-ig, én innen a helyi tapasztalat, egyébként én [bizalmas adat]-n lakom.

Most is?

Igen.

Most is [bizalmas adat]-n, és akkor onnan jár ki.

Igen.

2-3 településre, ahol [bizalmas adat].

Most éppen két településen vagyok [bizalmas adat].

Van valamilyen etnikai hovatartozása? Kisebbségi, nemzetiségi?

Nincsen, viszont én ezt fontosnak tartottam, hogy ha a falu életén változtatni akarunk, akkor ebből az irányból kell elindulni. A roma kisebbség irányából, azoknak kell segíteni abban, hogy el tudják magukat tartani, meg adófizető állampolgárokká váljanak, ne segélykérők maradjanak. Ennek érdekében [bizalmas adat]-en végeztem a romológia szakon, illetve szereztem mellette még egy tanári diplomát, tehát romológia szakos bölcsész vagyok, meg van egy ilyen cigány népismeretből egy ilyen nyelvtanári diplomám is. Tehát én úgy gondolom, hogy nekem elég jó rálátásom van erre a részre, a falu lakosságának erre a részére, de nincs semmilyen.

És a jogi egyetemet is elvégezte utána?

Igen. Hát ezt előtte.

Előtte.

Előtte, persze. [bizalmas adat] főiskolát.

Azt is? És [bizalmas adat]-ként is dolgozott?

Nem, én [bizalmas adat] voltam. [bizalmas adat] voltam 33 évig. Kezdetben [bizalmas adat], aztán átképeztem magam meteorológusnak, majd onnan kerültem át a jogi vonalra, és ott ragadtam meg. És amikor jogszabályváltozás folytán már nem volt érdemes nekem a

[bizalmas adat]-ben maradni, akkor jöttem el jegyzőnek. [bizalmas adat]-ben kezdtem 14 évvel ezelőtt, és akkor, ugye jöttek ezek a közös önkormányzati hivatalokat létre kellett hozni, mert egyik településen sincs, tehát mindegyik település 3000 alatti lakosság számmal bír, akkor úgy kerültem el [bizalmas adat]-ből, hogy kivált onnan [bizalmas adat], összehozott, tehát hivatalt létesített [bizalmas adat]-el, és ez egy nagyobb hivatal, mint ami a [bizalmas adat]-i, ebből adódóan a fizetésem is magasabb, tehát nagyon sokat esett volna a fizetésem, és ezért jöttem át ide. Meg időnként váltani kell, új területre kell menni.

Köszönöm szépen.

Nagyon szívesen, és ha tudok, bármikor nagyon szívesen segítek, és annak is nagyon örülök, hogy itt vannak, és ha időnként megjelennek nálunk az is hoz egy kis mozgást.

A szociális földprogram pályázatokkal az a probléma, hogy nem a mezőgazdasági ciklus figyelembe vételével írják ki. Ezeket a pályázatokat ki kellene írni októberben, novemberben, és márciusig legkésőbb elbírálni, sőt a szerződéseket is megkötöni. Az, hogy júliusban értesítenek arról, hogy nyert a pályázat, és augusztus 20-a táján aláírjuk a szerződést, akkor már csak jégvirágot lehet termelni, és júniusig el kell vele számolni. Elmondtam már sok tanácskozáson, államtitkár helyettes, főosztályvezető, miniszteri főosztályvezető volt jelen, mindenki bólogatott hozzá, nagyon igazat adott, azóta is úgy jönnek ki a pályázatok. Most május 26-ig kellett az idén beadni. Abból megint augusztusba lesz majd pénz. Ebbe mezőgazdasági termelést kár belevinni. Tulajdonképpen ezért is csináljuk az állattenyésztést.

Világos.

Azt még augusztusban el lehet indítani.

Értem. Ezt többen is mondták, hogy májusban zár. Hát mit lehet májusban zárni.

Júniusban zár egyébként, de júliusban indul, inkább augusztusban indul. Ha én ezt tudnám indítani, mondjuk februárban azzal, hogy kiválasztom a benne résztvevőket, felkészítem őket, és amikor az időjárás olyan, hogy lehet, akkor lehetne mezőgazdaság, tehát lehetne növénytermesztéssel is foglalkozni. Meg azért nem mindegy, hogy azt az előnevelt csirkét, vagy kacsát, vagy libát márciusban, áprilisban, vagy májusban adom oda, vagy szeptemberben.

Esetleg mondjuk, lehetne hosszabb távú projekteket beadni, most csak ötletelek, de.

Igen, lehetne egy több évre előre tervezni.

A kacsából libát projektet.

Igen, az nagyon jó lenne, mert így az ember, hát jó beadtuk, vagy nyerek, vagy nem nyerek, Jövőre beadom, vagy nyerek, vagy nem nyerek, tehát nincsenek hosszú távú, hogy 3-4 évre tervezek előre, vagy még tovább esetleg. Fel lehet építeni ezt a koncepciót, amit tetszett mondani, hogy csirke, kacs, liba, kecske, juh, sertés, akár, ami viszont azért mindennap adná a tejet a családnak.